

ANGELIKA LENART*

NADUŻYWANIE ALKOHOLU A PRZEMOC W RODZINIE

Przemoc jest obecna w wielu obszarach naszego życia, niezależnie od kultury, środowiska, wykształcenia czy wyznania. Powszechnie uważa się, że jedną z przyczyn przemocy w rodzinie jest alkohol. Przemoc to niewątpliwie zachowanie poniżające jednostkę, godzące w jej godność osobistą; to trudne doświadczenie powodujące ból i cierpienie, od którego trudno się uwolnić. Obydwa te zjawiska są poważnym zaburzeniem życia społecznego, a ich skutki dotyczą różnych aspektów życia i mogą rzutować na dalsze funkcjonowanie rodziny.

Nadużywanie alkoholu w obecnych czasach toczy społeczeństwo jak choroba. Zaczyna się bardzo niewinnie od jednego kieliszka, najpierw w towarzystwie dla lepszego humoru, dodania sobie animuszu, bagatelizujemy to jednak, tłumacząc sobie, że wszystko mamy pod kontrolą. Z czasem wchodzi nam to w nawyk, sięgamy po kieliszek nawet sami. Nie zdajemy sobie sprawy, że nie można się bez niego obyć. Następstwem tego jest wiele zła. Często tracimy pracę, nikt nie liczy się z nami. Stajemy się ludźmi słabymi i niepotrzebnymi. Alkohol wyzwala w nas agresję, która prowadzi nas do przemocy, a ta z kolei dezorganizuje nam życie, łamiąc obowiązujące reguły egzystencji w rodzinie.

Życiu człowieka często towarzyszy cierpienie, kryzys wartości i zło. Jedną z przyczyn takich sytuacji może być uzależnienie od alkoholu. Alkoholizm jest zagadnieniem moralnym, uwłaczającym godności człowieka, obniżającym poziom życia moralnego i wartości religijnych. Staje się źródłem łamania zasad życia rodzinnego i społecznego.

Ojciec Święty Jan Paweł II mówi: „[...] nie niszczy siebie! Wszyscy znamy ten nałóg, który tak wiele nam zaszkodził w przeszłości, a który dzisiaj zdaje się znowu potęgować. Mówię więc do każdego i do każdej: nie niszczy siebie! Nie wolno Ci niszczyć siebie, bo nie żyjesz tylko dla siebie. Kiedy więc degra-

* mgr Angelika Lenart – doktorantka w Katedrze Pedagogiki Ogólnej, Instytut Pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; e-mail: nikia12@vp.pl.

dujesz siebie przez nałóg, to równocześnie niszczysz drugich. Szkodzisz twojej rodzinie, twoim dzieciom. Osłabiasz społeczeństwo, które liczy na twoją trzeźwość, zwłaszcza przy pracy”¹.

W kontekście rzeczywistości nadużywania alkoholu niniejszy artykuł ma na celu próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie: Jak uzależnienie wpływa na przemoc w rodzinie? Pierwsza część artykułu jest przedstawieniem zjawiska przemocy. Kolejno zostanie przedstawiona rodzina, w której wystąpił problem alkoholowy. Trzecia część będzie próbą ukazania, w jaki sposób alkohol wpływa na stosowanie przemocy w rodzinie. Ostatnią część poświęcono wychowaniu do trzeźwości dzieci i młodzieży w ujęciu Kościoła katolickiego.

Przemoc w rodzinie

Przemoc w życiu człowieka występowała od zawsze, może ona dotknąć każdego człowieka bez względu na wiek, wykształcenie, pozycję społeczną. W każdej rodzinie zdarzają się konflikty i kłótnie, lecz dopóki potrafimy je rozwiązywać i rozmawiać o nich, nie ma w tym nic niepokojącego. Jeśli dochodzi do wyzwisk, obrażania, manipulacji i użycia siły, aby osiągnąć swój cel i podporządkować sobie drugą osobę, mamy do czynienia z przemocą.

Irena Pospiszyl definiuje przemoc najczęściej jako „wszelkie zachowania brutalne, naruszające wolność osobową jednostki, nieliczenie się z jej dobrem”². Wyznacza się dwa podstawowe warunki, które muszą wystąpić, aby można było mówić o przemocy: po pierwsze, przemoc służy przede wszystkim realizacji celów jednostki, która ją stosuje; po drugie, przemoc jest działaniem możliwym tylko wtedy, kiedy istnieje nierównowaga sił. Przemoc to nadużywanie własnej przewagi fizycznej, lub społecznej po to, aby wymusić na drugim człowieku określone zmiany.

Przemoc może przybierać różny charakter i formę, może prowadzić do określonych celów, bądź do poczucia zadowolenia sprawcy. Przemoc może przybrać formę fizycznego ataku, ale też psychicznego zranienia. Przemoc jest różna w zależności od intencjonalności, rodzaju zachowania i skutku, jaki ze sobą niesie.

Przemoc w rodzinie, to problem społeczny, który nie jest łatwo jednoznacznie stwierdzić. Dom rodzinny, który powinien być miejscem bezpiecznym, ciepłym, pełnym miłości, opieki i schronienia w wielu przypadkach staje się miejscem lęku, cierpienia i rozpacz.

Pojęcie *przemocy w rodzinie*, obejmuje wszelkie odmiany złego traktowania tych członków rodziny, którzy nie są w stanie skutecznie się bronić. Najczęściej ofiarami przemocy padają dzieci, osoby okresowo lub trwale niedołączone ze względu na starość lub chorobę, lecz także kobiety, mimo że ich zależ-

¹ Cyt. za T. Bronakowski, *Homilia. Wołanie bł. Jana Pawła II o trzeźwość Polaków*, www.janpawel2.pl/centrumjp2/1908-w-trosce-o-uzalenyonych- (dostęp: 21.05.2018).

² I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999, s. 16.

ność od innych nie jest tak oczywista, jak w przypadku dziecka, czy osoby niedołąanej³.

Przemoc występującą w domu, możemy podzielić na przemoc gorącą i chłodną. Przemoc gorąca to: „dynamiczne i naładowane gniewem zjawisko pęknięcia tamy emocjonalnej, uruchamiające agresywne zachowania”⁴. Wiąże się to zjawisko z furią, która jest wybuchem skumulowanych i niemożliwych do powstrzymania uczuć złości, czy wściekłości. Niektórzy sprawcy odczuwają ekstazę podczas przeżywania gwałtownego gniewu oraz podczas towarzyszących mu ataków agresji fizycznej i psychicznej. Istotnym czynnikiem ułatwiającym sprawcy stosowanie tych zachowań, bywa przekonanie o niezdolności ofiar do obrony i poczucie własnej bezkarności.

Przemoc chłodna wydaje się znacznie spokojniejsza od przemocy gorącej, czasem jest to spokój pozorny, ukrywający silne, tłumione i kontrolowane emocje. Taki rodzaj przemocy, ma miejsce przede wszystkim w tzw. dobrych domach, gdzie nie słyhać awantur, gdzie warunki ekonomiczne są co najmniej dobre. Przemoc chłodna polega na realizowaniu przez sprawcę. Agresor realizuje taki scenariusz, plan przemocy, zmierzając do realizacji jakiegoś z góry założonego celu jest gotowy do targnięcia na wewnętrzne terytorium psychiczne swojej ofiary – dziecka lub współmałżonka⁵.

W przemocy zauważamy celowe kontrolowanie i podporządkowanie sobie ofiary. Sprawca często wykorzystuje swoją siłę i słabość ofiary. Przemoc jest najczęściej zamierzona, narusza prawo i godność człowieka.

Zjawisko przemocy jest trudne do zdefiniowania, gdyż nie wynika ono z pojęć naukowych, lecz jest wytyczną zmian jakie zachodzą w danym miejscu, czasie i okolicznościach, pomiędzy różnymi jednostkami społecznymi. Przy próbie zdefiniowania pojęcia przemocy, najczęściej bierze się pod uwagę trzy podstawowe kryteria: rodzaj zachowania sprawcy, intencje działania sprawcy, skutki przemocy⁶.

W związkach występuje często przemoc o charakterze cyklicznym, składająca się z trzech następujących po sobie faz: faza narastania napięcia, polega na stopniowym wzroście napięcia między sprawcą a ofiarą. Sprawca jest rozdrażniony, upokarza, awanturuje się, zastrasza, każdy szczegół wywołuje u niego złość. Osoby uzależnione w tej fazie zaczynają więcej pić. Ofiara często spełnia żądania sprawcy, by nie wywoływać sytuacji konfliktowych i uniknąć przemocy. Kolejnym etapem jest faza ostrej przemocy, następuje w niej eskalacja przemocy. Sprawca często wpada w szał wyładowując się na swojej ofierze. W tej fazie wściekłość sprawcy często jest nieproporcjonalna do tego, co pobudziło go do działania, a skutki przemocy mogą być różne, przez pobicie a nawet śmierć. Ostatnim etapem jest faza skrucy tzw. miodowego miesiąca,

³ Por. A. Lipowska-Teutsch, *Rodzina a przemoc*, Kraków 1992, s. 8.

⁴ Tamże, s. 21.

⁵ Por. A. M. Czokajło, J. Ruszewski, *Jesteśmy z Tobą*, Suwałki 2006, s. 6.

⁶ Por. A. Grabowiec, *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Lublin 2011, s. 14.

nie ma napięcia, sprawca wyraża skruchę i przeprasza, chce się pogodzić. Ofiara najczęściej wybacza, bo pragnie wierzyć, że on ją naprawdę kocha i dla niej się zmieni⁷.

Wyróżnia się trzy podstawowe formy przemocy w rodzinie: przemoc fizyczną, psychiczną i seksualną. Przemoc fizyczna to każde zachowanie mające na celu zadanie ofierze bólu fizycznego wbrew jej woli, uszkodzenie ciała, pogorszenie zdrowia lub pozbawienie jej życia. Przemoc ta przybiera różne formy zachowań, które występują w postaci czynnej lub biernej. Do czynnych form przemocy fizycznej zaliczamy przede wszystkim bicie, natomiast do biernej wszelkiego rodzaju zakazy. Przemoc psychiczna to zachowania, których celem jest doprowadzenie do obniżenia poczucia własnej wartości ofiary, manipulacja nią, wzbudzanie strachu, poczucia bezradności i kontrolą nad własnym życiem. Przemoc seksualna charakteryzuje się m.in. zgwałceniem, bezpośrednim napastowaniem, kazirodztwem, ekshibicjonizmem, zmuszaniem do oglądania pornografii i prostytucji⁸.

Rodzina z problemem alkoholowym

Dom rodzinny powinien być miejscem bezpiecznym, dokąd wracamy z ochotą, rozmawiamy, wspieramy się, dzielimy swoimi sukcesami i porażkami. Bywa jednak, że wyjście z domu przynosi nam ulgę, gdyż ten spokojny, bezpieczny dom, zmienia się w miejsce strachu, bólu, kłótni, wyzwisk, a nawet przemocy. Często przyczyną takiego stanu jest picie alkoholu przez członka rodziny. Statystyki dotyczące alkoholizmu w rodzinie nie pozostawiają żadnych złudzeń.

Sprawozdanie z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w roku 2015 wykazuje, iż pracownicy socjalni z powodu alkoholizmu udzielili pomocy ponad 84,9 tys. rodzinom. W przypadku, gdy policja interweniowała w sprawie podejrzenia przemocy w rodzinie, 64% sprawców była pod wpływem alkoholu. Ze statystyk wynika, iż ponad 80% dorosłych Polaków spożywa napoje alkoholowe. Niestety dotyczy to również młodzieży. Według badań, aż 71,7% 15-16 latków oraz 92,7% 17-18 latków nadużywa alkoholu, dotyczy to zarówno chłopców jak i dziewcząt⁹.

Rodzina powinna dawać oparcie, zrozumienie, poczucie bezpieczeństwa, opierać się na wzajemnym zrozumieniu, budować pozytywne więzi emocjonalne oraz przekazywać wartości moralne. Ma ona fundamentalne znaczenie w procesie rozwoju dziecka i jego funkcjonowaniu w społeczeństwie, brak

⁷ Por. C. Barea, *Poradnik dla kobiet ofiar przemocy. Metody wykrywania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2010, s. 6-7.

⁸ Por. K. Stanek, *Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemem przemocy*, Warszawa 2014, s. 26-29.

⁹ Por. Rada ministrów – minister zdrowia, *Sprawozdanie z wykonania ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, w: http://www.parpabip.pl/pliki/strona/Sprawozdanie%202015_RM-24-4-17.pdf (dostęp: 21.05.2018).

takich wzorców prowadzić może do zachowań patologicznych. W dzisiejszych czasach, oprócz rodzin wypełniających dobrze swoje funkcje wychowawcze, nie brakuje rodziców nieodpowiedzialnych, nadużywających alkoholu, dających złe wzorce oraz krzywdzących swoje dzieci i siebie nawzajem.

Współczesna pedagogika wychodzi z założenia, iż nie należy mnożyć funkcji rodziny, gdyż zostają zatarte granice pomiędzy funkcjami podstawowymi a pochodnymi i tak S. Kawula przyjmuje cztery podstawowe funkcje rodziny tj. funkcję biologiczno-opiekuńczą, kulturowo-towarzystwą, ekonomiczną, i wychowawczą¹⁰.

Z alkoholem często pojawia się przemoc, ponieważ alkohol powoduje obniżanie zdolności kontroli nad własnym zachowaniem. Przyczynami zachowań przemocowych, bywają zaburzenia osobowości, impulsywność wynikająca z niewłaściwego opanowania zachowań agresywnych, brak norm etycznych oraz pozytywnych wzorców wyniesionych z domu rodzinnego. Mogą to być również zaburzenia psychiczne. Bycie sprawcą przemocy nie jest chorobą, a sprawca ponosi odpowiedzialność za swoje zachowanie¹¹.

Rodzina, to system wzajemnych relacji, a każda zmiana zachowań i funkcjonowania jednego z członków odbija się na pozostałych. Uzależnienie jednej osoby wpływa negatywnie na resztę rodziny. W rodzinie z problemem alkoholowym często nie rozmawiamy szczerze, komunikacja zostaje zakłócona, rozmowy stają się sztuczne, nieszczerze często wręcz wymuszone. Wzrasta w nich poczucie wstydu i zażenowania, gdyż w świadomości społecznej alkoholik to człowiek zdegenerowany, brudny, zaniedbany, a jego rodzina mieszka w „meline” i znajduje się na marginesie społecznym.

Zdarzają się oczywiście i takie przypadki, lecz uzależnienie dopada również lekarzy, prawników, artystów, którzy prowadzą dostatnie życie. W świadomości społeczeństwa istnieje przekonanie, iż pijący człowiek ma słaby charakter, brak mu silnej woli, nic dobrego go już w życiu nie czeka, jest zepchnięty na margines społeczny. Społeczeństwo nie wiąże uzależnienia z chorobą, którą można, a nawet trzeba leczyć. Wraz z nadmiernym używaniem alkoholu narasta złość i frustracja, znajdująca ujście w awanturach. Osoba pijąca coraz częściej staje się nieprzewidywalna. Drażliwość i huśtawki nastrojów powodują zachowania agresywne. Alkoholik zrzuca odpowiedzialność za picie i swoje zachowanie na pozostałych członków rodziny, przez co uwłacza ich godności i intymności. W związku z krępującymi i trudnymi incydentami, rodzina z problemem alkoholowym zamyka się przed otoczeniem.

Alkoholizm jednego z członków rodziny wymusza na pozostałych dostosowanie się do zachowań alkoholika. W związku z tym wyróżniamy trzy fazy przystosowania się do życia w rodzinie alkoholowej. Pierwszą z nich jest faza zaprzeczenia i dezorientacji, w której pojawiają się incydenty nadmiernego

¹⁰ Por. S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke, *Pedagogika rodziny*, Toruń 2005, s. 59.

¹¹ Por. J. Mikuła, *Rodzina z problemem alkoholowym*, Warszawa 2006, s. 17.

używania alkoholu oraz pierwsze próby interwencji członków rodziny poszukujących źródła kryzysu w innych czynnikach sytuacyjnych. Druga faza izolacji, to rozwój uzależnienia, gdzie rodzina ukrywa ten fakt przed otoczeniem. Wewnątrz starając się wpłynąć na osobę uzależnioną, co powoduje pierwsze napięcia i pogorszenie się relacji. Kolejną fazą jest faza rezygnacji, w której dotychczasowe metody wpływania na osobę uzależnioną nie przynoszą rezultatów. Szukanie nowych sposobów, narastanie problemów społecznych w rodzinie, nowy podział obowiązków. Faza separacji charakteryzuje się oddzieleniem rodziny od osoby uzależnionej. Sprzyja ona psychicznej odbudowie rodziny oraz daje szansę, na podjęcie leczenia osoby uzależnionej. Pojawiają się nowe cele i wyzwania¹².

Nadużywanie alkoholu zakłóca funkcjonowanie rodziny, wpływa negatywnie tak na dorosłych członków rodziny, jak i na dzieci. Charakterystycznymi objawami wpływającymi na samopoczucie i stan psychiczny współmałżonka osoby uzależnionej jest ciągłe napięcie, przygnębienie, zniechęcenie, rozdrażnienie, ale też lęk i strach. Wiele rodzin rozpada się. Najbardziej cierpią dzieci. Rodziny patologiczne, to głównie rodziny alkoholików. Często panuje tam nędza, brud, dzieci są zaniedbywane, niedożywione, zostawiane same sobie. Niedopilnowane, pozbawione rodzicielskiej miłości. Dzieciom mogą towarzyszyć różne stany emocjonalne od strachu i nieufności po agresję, przez senne koszmary, a niekiedy nawet moczenie się nocą. Uzależnienie jednego z rodziców może wpływać na wyniki w nauce poprzez brak koncentracji i motywacji, słabą wydolność intelektualną. Nastolatki wychowywane w rodzinach z problemem alkoholowym, częściej używają alkoholu niż ich rówieśnicy. Nie bez znaczenia uzależnienie ma wpływ na zdrowie i stan fizyczny nie tylko samego uzależnionego, ale również pozostałych członków rodziny. Często ma miejsce pogarszająca się sytuacja materialna rodziny.

Alkohol a skłonność do stosowania przemocy

Alkohol jest substancją psychoaktywną, szybko przedostającą się do układu nerwowego. Spożywanie alkoholu sprzyja impulsywnemu, ograniczającemu samokontrolę zachowaniu, wzmacnia agresję, utrudnia ocenę sytuacji. Osoba nietrzeźwa dość łatwo wpada w konflikt z otoczeniem i zachowuje się prowokacyjnie. Alkohol negatywnie wpływa na zachowania człowieka i zamiast szukać kompromisu stosuje on rozwiązania siłowe. Przyczynia się do zaburzeń poznawczych, co z kolei wywołuje niewłaściwą ocenę sytuacji.

Często neutralne zachowania innych ludzi są odbierane przez alkoholika jako zagrożenie i mogą powodować agresywne reakcje. Należy wspomnieć, że ludzie pozostający pod wpływem alkoholu, nie potrafią przewidzieć konse-

¹² Por. tamże, s. 13.

kwencji swojego postępowania¹³. Alkohol zakłóca dobrą atmosferę i harmonię życia rodzinnego. Sprawia, że członkowie rodziny czują się zagubieni i bezradni.

W zależności od stężenia alkoholu, we krwi człowieka mogą wystąpić różne objawy. Do najczęstszych zaliczamy zaburzenia sprawności ruchowej, nadmierną pobudliwość i gadatliwość, spadek sprawności intelektualnej, opóźnienie czasu reakcji, wyraźną drażliwość, zachowania agresywne, zaburzenia mowy, obniżenie samokontroli, błędna ocena rzeczywistości¹⁴.

Wśród alkoholików wyróżnić możemy osoby pijące codziennie dla poprawy humoru, regularnie spożywające większe ilości alkoholu i pijące w tzw. „ciągach” naprzemiennie z okresami trzeźwości. Spożywanie alkoholu jest niebezpieczne dla zdrowia i przyczynia się do powstania wielorakich chorób. Prowadzi on do uzależnienia psychicznego i fizycznego. Przy uzależnieniu psychicznym występuje nieodparte pragnienie wypicia, a jego brak może powodować stany lękowe i depresyjne. Uzależnieniu fizycznemu towarzyszy pojawianie się ostrych zaburzeń fizjologicznych¹⁵.

Alkohol nie stanowi przyczyny przemocy. Przyczyną przemocy są agresywne zachowania po jego spożyciu. Nie jest usprawiedliwieniem fakt, iż osoba, która krzywdzi i nadużywa przemocy pije alkohol. Życie takiego człowieka koncentruje się na alkoholu i wszystko jest temu podporządkowane. Osoba uzależniona nie dostrzega prawdziwego obrazu swojego postępowania. Używa ona alkoholu dla łagodzenia swych stanów emocjonalnych, gdyż alkohol szybko wpływa na zmianę nastroju. Nie potrafi ona również na trzeźwo mierzyć się z trudnościami życia codziennego. W zależności od nastroju osoby nadużywającej alkohol rodzina doświadcza huśtawki emocjonalnej.

Uzależnienie od alkoholu podnosi ryzyko występowania przemocy domowej, lecz jej bezpośrednią przyczyną jest agresja. Zachowania agresywne mają swoje podłoże w czynnikach biologicznych, społecznych, psychologicznych jak i kulturowych. Sprawca używa przemocy, aby przejąć kontrolę nad drugą osobą i wyrzucić na niej określone zachowania. Niezależnie od czynników, które skłoniły sprawcę do zachowań agresywnych, to nie usprawiedliwiają go one. Bywa, że mechanizmy przemocy i uzależnienia są podobne, a osoby stosujące przemoc i uzależnione, nie potrafią prawidłowo rozpoznać stanów emocjonalnych, w których się znajdują. Ulgę przynosi im rozładowanie złości czy picie alkoholu, choć jest to ulga tymczasowa, to nie potrafią tego sami zauważyć. Negują, bądź bagatelizują problem. Niestety zależność pomiędzy uzależ-

¹³ Por. P. T. Nowakowski, *Alkohol, przemoc i przestępczość*, w: *Alkohol, alkoholizm i przemoc*, Lublin 2004, s. 21-22.

¹⁴ Por. A. Palacz-Chrisidis, *Praca socjalna z osobami uzależnionymi i ich rodziną*, Warszawa 2014, s. 25.

¹⁵ Por. A. Czarnecka, *Alkohol a przemoc domowa*, w: *Alkohol, alkoholizm i przemoc*, dz. cyt., s. 11-12.

nieniem a przemocą, jest złożona. Nie zawsze sprawca bije, kiedy jest pijany i nie zawsze pije, kiedy bije.

Nadużywanie alkoholu może stać się konsekwencją przemocy, gdyż ofiary przemocy, sięgając po alkohol, traktują go jak środek obniżający napięcie, niwelujący strach, jak również pozwalający poradzić sobie z bólem fizycznym. Zdarza się, że u partnerów osób uzależnionych rozwija się tzw. współuzależnienie, które nie jest jednostką chorobową, a zaburzeniem przystosowawczym w reakcji na przewlekłą i trudną sytuację pozostawania w długim i bliskim związku z osobą uzależnioną. Współuzależnienie, zaburza funkcjonowanie rodziny, utrudnia podejmowanie racjonalnych decyzji i umacnia w przekonaniu, że bez partnera nie będzie w stanie sobie poradzić i dlatego woli pozostać w szkodliwym związku emocjonalnym.

Dzieci i młodzież w wychowaniu do trzeźwości w ujęciu Kościoła katolickiego

Nie bez powodu we wstępie przytoczone zostały słowa Jana Pawła II. Ojciec Święty widział pogłębiający się problem nadużywania alkoholu i wielokrotnie w swym nauczaniu zwracał na niego uwagę. Mówił, iż alkoholizm niszczy człowieka, jego godność, wolność i duszę. Prowadzi do degradacji i upadku społeczeństwa, uwłaszcza godności osobistej człowieka, obniża poziom życia umysłowego i moralnego. Jest przyczyną wielu wykroczeń przeciwko zasadom życia rodzinnego, społecznego i gospodarczego. Zwraca szczególną uwagę, że zagrożenia alkoholizmem mogą wynikać z warunków ekonomicznych, wzrostu ubóstwa i bezrobocia. Wskazuje, że czynniki te mogą prowadzić młodych ludzi do frustracji i wyobcowania społecznego, a co za tym idzie ucieczki w alkohol¹⁶.

Dlatego też, Ojciec Święty podkreślał znaczenie trzeźwości, szczególnie trzeźwości młodych, którzy są przyszłością społeczeństwa. Z ojcowską miłością nauczał i napominał wszystkich przed zgubnym działaniem alkoholu.

Kościół katolicki dostrzega problem nadużywania alkoholu, a troskę o trzeźwość uważa za jeden z priorytetów duszpasterskich. Dlatego też, przywiązuje wielką wagę do modlitwy, rekolekcji i pielgrzymek, które mają kształtować wiernych i uświadamiać, jak wielkim problemem jest nadużywanie alkoholu.

Wielkim wyzwaniem, nie tylko dla Kościoła, ale również dla społeczeństwa jest troska o trzeźwość młodego pokolenia. Kościół kształtuje sumienia i uczy postępować zgodnie z Dekalogiem. Dzięki wychowaniu chrześcijańskiemu i stawianiu wymagań, dzieci lepiej rozumieją sens życia, odkrywają wartości i normy moralne. Dlatego też, ważne znaczenie mają przyrzeczenia abstynenckie w czasie Pierwszej Komunii Świętej i bierzmowania. Rodziny mogą liczyć na pomoc i wsparcie Kościoła w ochronie abstynencji dzieci poprzez istniejące w parafiach grupy modlitewne i formacje dziecięce tj. mini-

¹⁶ Por. T. Kukołowicz, *Problemy patologii społecznej w wypowiedziach Jana Pawła II*, w: *Żeby nie ustala wiara*, Lublin 1987, s. 305-314.

stranci, schole, grupy Oazowe, Dzieci Maryi. W grupach tych dzieci poznają naukę Jezusa i starają się żyć zgodnie z jej wartościami, co zmniejsza ryzyko pierwszej inicjacji alkoholowej.

Kościół szczególną troską otacza człowieka, czuwa nad wychowaniem dzieci i młodzieży, zachęcając do życia w abstinencji, ale też pomaga alkoholikom oraz ich rodzinom. Księża wraz z osobami świeckimi w stanowczy sposób podejmują próbę pracy na rzecz trzeźwości, dając przykład własnej abstinencji, organizując stowarzyszenia działające na rzecz osób uzależnionych i modlitewne grupy wsparcia.

Podsumowanie

Uzależnienie od alkoholu jest poważnym problemem społecznym. Tworzącym zaburzenia w funkcjonowaniu zarówno jednostki jak i rodziny. Alkohol w dużej mierze wpływa na zaburzenia emocji, które najczęściej powodują u niego nadpobudliwość, nagłe zmiany nastroju i agresję, która w dużej mierze ma wpływ na przemoc. Rodzina jest podstawowym środowiskiem życia człowieka, z założenia rodzina powinna być miejscem, gdzie czujemy się bezpieczni kochani i akceptowani. Alkohol i przemoc to dysfunkcje, przez które w rodzinie doświadczamy strachu, lęku, poniżania, uwłaszczania własnej godności. Można więc stwierdzić, iż przemoc, w połączeniu z alkoholizmem, jest najbardziej niepokojącym aspektem życia rodziny.

Przemoc, to traumatyczne, trudne i stresujące doświadczenie, które pozostawia negatywny wpływ na nasze życie. Jej skutki dostrzegamy we wszystkich aspektach życia, a konsekwencje możemy zaobserwować w zaburzeniach rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego osób, które jej doświadczyły.

Jako społeczność nie możemy się biernie przyglądać problemowi nadużywania alkoholu i towarzyszącej mu przemocy. Potrzebna reakcja i pomoc, wszędzie tam, gdzie przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol, trzeba za wszelką cenę starać się pomagać leczyć i wspierać. W obecnych czasach nieodzownym elementem życia są media, w których przedstawiane są tragiczne wypadki, gdzie cierpią dzieci, żony i całe rodziny, a główną przyczynę stanowi agresja wywołwana nadmiernym spożywaniem alkoholu. Pamiętajmy, iż uzależnienie od alkoholu jest chorobą, a przemoc może, lecz nie musi być jej skutkiem.

ABUSE OF ALCOHOL AND VIOLENCE IN A FAMILY

Summary

The biggest challenge in social life of today's society is the problem with alcoholism as well as their abuse. The main characteristics of the abuse are: the

physical strength one person on another, when people feel pain and the mental abuse of another person. The addiction from alcoholism is like being diagnosed with a sickness, as where person loses control on their own behavior. Often with experience of alcoholism one of the most shown behaviors is being aggressive. In the above article all aspects of the abuse in the family most of the time are related to overdose of alcohol with members of the family. This also shows the answer how the abuse is shown in the family?

Key words: alcoholism, family, addiction.

Bibliografia

- Barea C., *Poradnik dla kobiet ofiar przemocy. Metody wykrywania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2010.
- Bronakowski T., *Homilia. Wołanie bł. Jana Pawła II o trzeźwość Polaków*, www.janpawel2.pl/centrumjp2/1908-w-trosce-o-uzalenionych- (dostęp: 21.05.2018).
- Czarnecka A., *Alkohol a przemoc domowa*, w: *Alkohol, alkoholizm i przemoc*, Lublin 2004.
- Czokajło A. M., Ruszewski J., *Jesteśmy z Tobą*, Suwałki 2006.
- Grabowiec A., *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Lublin 2011.
- Kukołowicz T., *Problemy patologii społecznej w wypowiedziach Jana Pawła II*, w: *Żeby nie ustala wiara*, Lublin 1987.
- Lipowska-Teutsch A., *Rodzina a przemoc*, Kraków 1992.
- Nowakowski P. T., *Alkohol, przemoc i przestępczość*, w: *Alkohol, alkoholizm i przemoc*, Lublin 2004.
- Palacz-Chrisidis A., *Praca socjalna z osobami uzależnionymi i ich rodziną*, Warszawa 2014.
- Pospiszyl I., *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999.
- Rada ministrów – minister zdrowia, *Sprawozdanie z wykonania ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, w: http://www.parpabip.pl/pliki/strona/Sprawozdanie%202015_RM-24-4-17.pdf.
- Stanek K., *Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemem przemocy*, Warszawa 2014.